

Isten gyermekei

Szarvasfogak

Kassai Napló, 1921. május 22. A szöveget a mai helyesírás szabályai szerint közöljük.

Ez a férfi Csík megyéből jött, hol a havasok kitolják néha vérszegeny fehér fejüket a felhők közül, s a csúcok tele vannak kék kiütéssel, a kakukkfűvel. Székely arca volt, melyet úgy hordott, mint egy ló a bélyegét, eltörölhetetlenül a század horzsolásai között. Ha beszéltél vele az utcán, még kiköpött néha szégyenlős dühvel. De múltja, ez az üde, tisztességes létezés, mikor még trágyát hordott a földekre, az idő különféle kosztümjében lehullott már róla. Én még úgy láttam őt az évek mögött: mezítláb, egy kortefejú kis parasztfiú, széles fehér gatyában. Akkoriban olyan szaga volt, mint az erdőnek. Most kaucsukmandzsettákat viselt és cutavayt. Mellén cég-tábla lógott, nagy vörös betűkkel: Konjunktúra!!!

Lassan beszélt: egy férfi, ki keveset szól, de aláhúzza a maga módján a szavakat, hogy fontosságot nyerjenek. Ezek a század fölényes fecsegői, érzed. Ezek, akik a vezércikkeket írják, érzed. Ezek, akik átnéznek a fejeken. Mit látnak ezek? Fölényesek. De én szeretnék alázatos lenni, uraim. Várom, hogy a romlott hanglejtés, melyben lekötött üzletek, katonás parancsszavak, legyilkolt emberek visszhangoznak, elélem hoz valami zörejt, mi emléket ad azokról az időkről, mikor még Ovidiust magoltuk együtt. „Et deus est in me.”

Vagy, hogy a szeméből, a mereven tekintő, fagyott üzletszemekből föltükrözik ég, erdő, egy pocsolya képe.

Nézzük egymást az állomáson, két vonatindulás között. „Régen nem láttalak már. De én ember maradtam azért.”

„Persze sok minden nálam sincsen éppen rendben,” gondolom. „Tudod. Én is kötök kompromisszumokat. Néha pénzért és sikerért csinálok egyet mást. De az anyag, a régi jó, te, a régi.” „Arról volt szó, gondolom, igen arról a nagy harmóniáról, amit a végén meg kell találni és ki kell fejezni, ami ott van a ködben, sárban, tűzben és vízben. Sajnos néha cikkeket kell írnom. De még ma is akarom azt, tudod.”

„Máskülönben hogy vagy?”

„Köszönöm,” — feleli hanyagul. — „Jól.”

„Mégis, hogy?”

A körmeit nézi: „Nos, mióta kitaláltam ezt a dolgot a szarvasfogakkal, hát jól megy nekem, hálaistennek.”

„Miféle dolgot?”

„Ezt a dolgot a szarvasfogakkal. A fogakat Magyarországon vásárolom, s az egész dolog a valutával függ össze. A balanyi erdő vidékén egy szépen kifejlett szarvasfog 30 magyar koronába kerül. Az három... mondjuk: márka. És itt — e törlést az újság szélén energikus körömvonással húzza alá —, tizenöt márkába kerül egy szépen fejlett szarvasfog.”

„A differenciából élsz?”

Kezdem érteni. De ártatlan nagy szemekkel néz rám. Most megint jó székelyfiú.

„Dehogy” — feleli. — „A szarvasfogakból élek.”

„S egész egzisztenciádat erre építed?”

„A feleségemét is.” — Jó tavaszi idő van. Aztán azt mondja: „Amerikában 1 dollárt ér egy szarvasfog. Minden nagyságban. Svájcban 6-7 frank.”

Nyugtalan vagyok. „Te — mondom —, az embereknek nincs fehérmeműjük. Nincs mit enniük. Minek nekik a szarvasfog?”

„Óralángra” — mondja lassan, komolyan. — „Manapság csak szarvasfogakat vesznek az emberek. Kalap mellé.” Utolsó kísérletem:

„Röviden: tehát valutából élsz?”

„Nem” — határozza el. — „Én a szarvasfogakból élek.”

A vonat befut. Milyen kellemes ez a tavaszi lég. Ez az ember még jó.

Zöld fák

Többször gondoltam mostanában egy fiatalemberre, kivel Breslautól Oderbergig utaztam, s a mezők fölött állott a köd. Az éjszakában csak a ködöt láttuk, s a mezőkről csak sejtelmünk volt. S egymás arcáról is csak sejtelmünk volt, a sötét fülkében, ezeröttszáz millió ember közül mi ketten, két, valami ismeretlen rendeltetésből a sötétben egymás felé fordított arcokkal ültünk ott. Hogy úgy mondjam, nem tudtunk semmit egymásról, legföljebb néhány közhelyet s a hiú, könnyelmű képzetet, hogy emberek vagyunk. Én nagyon szeretek a vasúton utazni, mert az meglehetősen veszélyes. Én élni is nagyon szeretek, mert ez is veszélyes. És így utaztunk tehát, mi ketten, szemben egymással a sötétben, s mindketten a sziléziai földekkel szemközt a sötétben, ismeretlenül: a világ sötétben feküdt el számunkra, s mi ketten idegenek voltunk egymásnak. A jólnevelt ember nem erőszakol ismeretséget, úgy mondják, s mi hallgattunk. A sziléziai földek is hallgattak, jólnevelten.

Aztán hajnalodni kezdett, a vonat ment szembe a reggellel, a föld fordult, s a világosság, melyet a nap sugarai adnak, közeledett fülkénk ablakához. A földeken szelíd fény ömlött el, s földerengtek egy tiszta köszöntésben, mintha vártak volna reánk. Néha

az az érzésem, hogy a világ igen nagy. Így most is: a cseh határ közelében, szemközt velem az ablaknál, derengeni kezdett a fiatalember sovány és érzéki arca, ez az arc a nagy, nagy orral, egy orral, oly idegen, mint a világ. És rút, bágyadt szája volt. Szemléltük egymást, két felkelő nap, és ásítottunk, mert reggeledett. A cseh völgyek már csillogtak. Márciusban volt ez, március első napjainak egyikén. A világ fölött egy nagy harmatcsepp ragyogott bizonytalanul. A fiatalember az ablakhoz állott. Most csak a hátát láttam, s az avval kapcsolatos részeket. Ezen nem volt semmi érdekes. A vonat szembeutazott egy napsütötte erdővel. A fiatal ember a hangját hallatta: „Zöld fák!” Felém fordult, izgatott kis szemei izzadtak a csillámló napfényben. Ujjai vállamat érintették, mert kinyújtotta mindkét karját.

„Zöld fák! Zöld fák!”

Nem tudom visszaadni, mi volt az artikulálatlan hang értelme. A közlés vágya volt benne. Így közli magát a világ. És Oderbergig egy szót sem szólt többet. Talán valami hülye volt.